

Walter Papousek (in memoriam Manfred Heindler):

Socialisti proti jaderné energii (s. 183-188)

Dne 14. září 1978 představili členové a funkcionáři Sociálně demokratické strany Rakouska (SPÖ) na souběžně konaných tiskových konferencích ve Štýrském Hradci a ve Vídni akční výbor „Socialisté proti atomové energii“. Cílem této iniciativy bylo revidovat linii strany SPÖ, která byla pro jadernou elektrárnu Zwentendorf, a zabránit zprovoznění tohoto zdroje energie.

Rozhodnutí parlamentu podmínit uvedení jaderné elektrárny Zwentendorf do provozu referendem bylo přijato kladně.

Bylo oznámeno, že členové strany a rakouské obyvatelstvo obecně budou informováni o důsledcích nadcházejícího referenda 5. listopadu a že ve straně, podnicích a médiích proběhne debata o zdravotních, technických, ekonomických a sociálně-politických rizicích jaderné energie a s ní spojeného zbrojního průmyslu.

Členové Akčního výboru „Socialisté proti jaderné energii“ byli přesvědčeni, že diskuse o jaderných elektrárnách a celém energetickém problému je diskusí o cílech naší společnosti zítřka.

To znamená, že jsme byli toho názoru, že otázka využívání jaderné energie

Walter Papousek (in memoriam Manfred Heindler):

Sozialisten gegen Atomenergie (S. 183-188)

Am 14. September 1978 stellten Mitglieder und Funktionäre der SPÖ in gleichzeitigen Pressekonferenzen in Graz und Wien ein Aktionskomitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ vor. Das Ziel dieser Initiative war, die Pro-Zwentendorf-Parteilinie der SPÖ zu revidieren und die Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf zu verhindern.

Die Entscheidung des Parlaments, die Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf von einer Volksabstimmung abhängig zu machen, wurde begrüßt.

Es wurde angekündigt, Parteifreunde und die österreichische Bevölkerung im Allgemeinen über die Tragweite der bevorstehenden Volksabstimmung am 5. November aufzuklären und in der Partei, in Betrieben und in den Medien die Auseinandersetzung mit den gesundheitlichen, technischen, wirtschaftlichen und gesellschaftspolitischen Gefahren der Atomenergie und der mit ihr verbundenen Rüstungsindustrie zu führen.

Die Mitglieder des Aktionskomitees „Sozialisten gegen Atomenergie“ waren davon überzeugt, dass die Diskussion über Atomkraftwerke und die gesamte Energieproblematik eine Diskussion über die Ziele unserer Gesellschaft von morgen darstellt. Das heißt, wir waren der

není otázkou čistě „technickou“, ale především také otázkou morální, etickou.

Nebo jak to někteří politici v té době nazývali: otázka svědomí.

Akční výbor „Socialisté proti jaderné energii“ chtěl 5. listopadu 1978 zabránit členům a funkcionářům SPÖ, aby z nepochopení stranické disciplíny učinili rozhodnutí v rozporu se svým svědomím.

Chtěli jsme zabránit tomu, aby rakouské obyvatelstvo nabylo dojmu, že hlasování 5. listopadu je otázkou stranické příslušnosti.

V první výzvě akčního výboru signatáři prohlásili, že jsou odpůrci jaderné energie, a tedy i odpůrci uvedení jaderné elektrárny Zwentendorf do provozu - protože:

- je vědecky prokázáno, že trvalé uvolňování radioaktivních látek drasticky zvyšuje výskyt rakoviny, leukémie a genetického poškození;

- vážné jaderné havárie by si vyžádaly nespočet obětí a rozsáhlé oblasti by se staly na desítky let neobyvatelnými;

- nebezpečí sabotáží a teroristických činů proti jaderným zařízením a přepravě jaderného materiálu je třeba potírat co nejpřísnějším policejním a politickým dohledem. Cesta k jadernému státu je cestou k policejnímu

Meinung, dass die Frage der Nutzung der Atomenergie keine rein „technische“ Frage, sondern vor allem auch eine moralische, ethische Frage sei. Oder wie es damals einige Politiker immer wieder formulierten: eine Gewissensfrage.

Das Aktionskomitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ wollte verhindern, dass Mitglieder und Funktionäre der SPÖ aus falsch verstandener Parteidisziplin am 5. November 1978 eine Entscheidung gegen ihr Gewissen treffen. Wir wollten verhindern, dass in der österreichischen Bevölkerung der Eindruck entsteht, die Abstimmung am 5. November sei eine Frage der Parteizugehörigkeit.

Im ersten Aufruf des Aktionskomitees erklärten die Unterzeichnenden, dass sie Gegner der Atomenergie und damit auch Gegner der Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf sind – weil:

- *wissenschaftlich erwiesen ist, dass die dauernde Abgabe radioaktiver Stoffe, die Häufigkeit von Krebs, Leukämie und genetische Schäden drastisch erhöht;*

- *atomare Großunfälle zahllose Opfer fordern und weite Gebiete auf Jahrzehnte unbewohnbar machen würden;*

- *die Gefahren von Sabotage- und Terrorakten gegen Atomanlagen und Atomtransporte durch schärfste polizeiliche und politische Überwachung bekämpft werden müssen. Der Weg in den*

státu.

- problém konečného uložení radioaktivního odpadu zůstává celosvětově nevyřešen;

- jaderný průmysl ovládá několik nadnárodních společností, které chtějí přinutit státy a celé regiony k ekonomické závislosti, a to i prostřednictvím dodávek energie. Jaderná elektrárna ve Zwentendorfu by naši energetickou závislost na těchto společnostech ještě zvýšila, místo aby ji snížila;

- Rakousko může zajistit pracovní místa a zaručit skutečnou kvalitu života pouze tehdy, pokud bude rozumně využívat energii a přesměruje investice na využití svých vlastních zdrojů (voda, vítr, slunce, energie biomasy);

- ANO provozování jaderné elektrárny ve Zwentendorfu by vytvořilo podmínky, které by nevyhnutelně vedly k ANO dalším jaderným elektrárnám v Rakousku;

- proti cizím jaderným elektrárnám v blízkosti našich hranic se můžeme účinně bránit pouze tehdy, pokud takové elektrárny nebudeme provozovat na našem území.

Kromě mě (v té době jsem byl činovníkem SPÖ v oblasti vzdělávání,

Atomstaat ist der Weg in den Polizeistaat.

das Problem der Endlagerung radioaktiver Abfälle weltweit ungelöst ist;

die Atomindustrie von einigen multinationalen Konzernen beherrscht wird, die unter anderem auch über die Energieversorgung Nationen und ganze Regionen in ihre wirtschaftliche Abhängigkeit zwingen wollen. Die Abhängigkeit unserer Energieversorgung von diesen Konzernen würde durch ein Atomkraftwerk in Zwentendorf weiter erhöht, statt vermindert werden;

Österreich nur bei vernünftigem Energieeinsatz und Umlenkung der Investitionen zur Ausnützung seiner eigenen Quellen (Wasser, Wind, Sonne, Bioenergie) Arbeitsplätze sichern und echte Lebensqualität gewährleisten kann;

ein JA zum Atombetrieb in Zwentendorf Sachzwänge schaffen würde, die unweigerlich auch ein JA zu weiteren Atomkraftwerken in Österreich zur Folge hätten;

wir uns gegen ausländische Atomanlagen in Grenznähe nur wirksam wehren können, wenn wir auf unserem Staatsgebiete keine solchen Anlagen betreiben.

Der Aufruf war neben mir (damals Bildungsfunktionär der SPÖ,

odborovým funkcionářem a vysokoškolským učitelem na Ústavu teoretické fyziky a reaktorové fyziky na Technické univerzitě ve Štýrském Hradci) výzvu podepsali Paul Blau, Josef Cap (v té době předseda Socialistické mládeže Rakouska), Fritz Edlinger (v té době předseda Mladé generace ve vídeňské SPÖ), Manfred Heindler (v té době vysokoškolský učitel na Ústavu teoretické fyziky a reaktorové fyziky na Technické univerzitě ve Štýrském Hradci), Erich Kitzmüller (novinář zaměřený na ekonomiku a společnost ve Štýrském Hradci), Peter Koller (v té době vysokoškolský asistent na Univerzitě Karla Františka ve Štýrském Hradci), Helmut Kramer (v té době vysokoškolský pedagog na Vídeňské univerzitě), Peter Kreisky (syn tehdejšího spolkového kancléře), Peter Pelinka (v té době student), Ortwin Weiss (chemik).

O roli SPÖ

V roce 1978 jsem přednášel a vedl semináře „Dějiny dělnického hnutí“, „Principy a základní hodnoty demokratického socialismu“ a „Základy marxismu“ v rámci Institutu Dr. Karla Rennera SPÖ Štýrsko.

Během mých přednášek a seminářů se účastníci opakovaně zabývali tématem jaderné energie a jaderné elektrárny Zwentendorf a já jsem vždy otevřeně vyjádřil své obavy a kritiku průmyslového využívání jaderné energie obecně a uvedení Zwentendorfu do provozu zvláště.

Gewerkschaftsfunktionär, Universitätsdozent am Institut für Theoretische Physik und Reaktorphysik an der TU Graz) u.a. unterzeichnet von Paul Blau, Josef Cap (damals Obmann der Sozialistischen Jugend Österreich), Fritz Edlinger (damals Vorsitzender der Jungen Generation in der SPÖ Wien), Manfred Heindler (damals Universitätsdozent am Institut für Theoretische Physik und Reaktorphysik an der TU Graz), Erich Kitzmüller (Wirtschafts- und Gesellschaftspublizist in Graz), Peter Koller (damals Universitätsassistent an der Karl-Franzens-Universität Graz), Helmut Kramer (damals Universitätsdozent an der Uni Wien), Peter Kreisky (Sohn des damaligen Bundeskanzlers), Peter Pelinka (damals Student), Ortwin Weiss (Chemiker).

Zur Rolle der SPÖ

1978 war ich im Rahmen des Dr. Karl Renner-Institutes der SPÖ Steiermark Vortragender und Seminarleiter für „Geschichte der Arbeiterbewegung“, für „Grundsätze und Grundwerte des demokratischen Sozialismus“, sowie für „Grundlagen des Marxismus“.

Bei meinen Vorträgen und Seminaren wurde von den Teilnehmern auch immer wieder das Thema Atomenergie und das Atomkraftwerk Zwentendorf angesprochen, und ich äußerte jedesmal ganz offen meine Bedenken und meine Kritik an der industriellen Nutzung der Atomenergie im Allgemeinen und an der

To bylo samozřejmě porušením oficiální prozwentendorfské stranické linie SPÖ a tehdejší zemský ředitel Institutu Dr. Karla Rennera SPÖ Štýrsko Hans Knoll dostal od předsedy strany SPÖ Štýrsko příkaz, aby mě již nezaměstnával jako lektora a vedoucího semináře.

Hans Knoll nevyhověl. V té době jsem byl na přednáškách, seminářích nebo diskusních akcích třikrát až čtyřikrát týdně po dobu několika měsíců.

Hlavními aktivisty výboru „Socialisté proti jaderné energii“ ve Štýrském Hradci byli Erich Kitzmüller (byl motorem), Manfred Heindler a já. (*Univ.-Prof. Dr. Manfred Heindler zemřel na leukémii ve Štýrském Hradci 13. května 2006, v době psaní mého příspěvku. Podle ošetřujících lékařů byla nemoc Manfreda Heindlera velmi pravděpodobně způsobena jeho pobytem v kanadských a francouzských jaderných elektrárnách v letech 1970-1980.*)

V prvním letáku jsme se podrobně zabývali prohlášením stranického programu SPÖ v otázkách jaderné energie. Zastávali jsme názor, že socialistická politika by měla být politikou, která musí v každé situaci usilovat o řešení daných problémů ve smyslu základních hodnot a základních práv zakotvených v programu strany.

Inbetriebnahme von Zwentendorf im Besonderen.

Das war natürlich ein Verstoß gegen die offizielle Pro-Zwentendorf-Parteilinie der SPÖ, und der damalige Landesstellenleiter des Dr. Karl Renner-Institutes der SPÖ Steiermark, Hans Knoll, wurde vom Parteivorsitzenden der SPÖ-Steiermark angewiesen, mich nicht mehr als Vortragenden und Seminarleiter einzusetzen.

Hans Knoll hat sich nicht daran gehalten. Ich war damals monatelang drei- bis viermal pro Woche bei Vorträgen, Seminaren oder Diskussions-Veranstaltungen.

Die Hauptaktivisten des Grazer Komitees „Sozialisten gegen Atomenergie“ waren Erich Kitzmüller (er war der Motor), Manfred Heindler und ich. (*Univ.-Prof. Dr. Manfred Heindler ist während der Verfassung meines Beitrages am 13. Mai 2006 in Graz an Leukämie gestorben. Nach Meinung der behandelnden Ärzte ist die Erkrankung von Manfred Heindler mit großer Wahrscheinlichkeit auf seine Aufenthalte in kanadischen und französischen Kernkraftwerken in den Jahren 1970 bis 1980 zurückzuführen.*)

In einem ersten Flugblatt beschäftigten wir uns eingehend mit den Aussagen des Parteiprogrammes der SPÖ zu den Fragen der Atomenergie. Wir vertraten die Auffassung, dass sozialistische Politik eine Politik sein soll, die sich in jeder Situation bemühen muss, die anstehenden Probleme im Sinne der im

Tyto základní hodnoty a základní práva by měly být měřítkem, podle kterého se budou posuzovat všechna politická rozhodnutí. To platí i pro rozhodnutí pro nebo proti Zwentendorfu v referendu 5. listopadu 1978.

Kromě formulace základních hodnot a práv zaujímal program SPÖ také stanoviska ke konkrétním sociálně-politickým a hospodářským otázkám. Mimo jiné se zabývala také otázkou dodávek energie a problematikou jaderné energie.

Byli jsme proto toho názoru, že členové a funkcionáři SPÖ nemohli při svém rozhodování u příležitosti referenda 5. listopadu 1978 přehlížet také tato programová prohlášení strany.

Program SPÖ zaujal v kapitole „Energetika“ následující stanovisko k jaderné energii:

„Ani v Rakousku se nelze obejít bez určitého omezeného využívání jaderné energie, její využití však přichází v úvahu pouze při mimořádném zohlednění zvláštních bezpečnostních požadavků. Dále je třeba dbát na to, aby bezpečnostní opatření vyžadovaná v souvislosti s jadernou energií nevedla k omezení základních demokratických práv.“

Parteiprogramm verankerten Grundwerte und Grundrechte zu lösen. Diese Grundwerte und Grundrechte sollten die Maßstäbe sein, an die alle politischen Entscheidungen anzulegen sind. Auch an die Entscheidung für oder gegen Zwentendorf bei der Volksabstimmung am 5. November 1978.

Neben der Formulierung von Grundwerten und Grundrechten nahm das Programm der SPÖ auch zu konkreten gesellschaftspolitischen und wirtschaftspolitischen Fragen Stellung. Unter anderem auch zur Frage der Energieversorgung und zur Frage der Atomenergie.

Wir waren daher der Meinung, dass Mitglieder und Funktionäre der SPÖ nicht darauf verzichten können, bei ihrer Entscheidung anlässlich der Volksabstimmung am 5. November 1978 auch diese programmatischen Erklärungen des Parteiprogramms zu beachten.

Das Programm der SPÖ nahm im Kapitel „Energie“ in folgender Weise Stellung zur Atomenergie:

„Auch in Österreich kann auf eine begrenzte Nutzung der Kernenergie nicht verzichtet werden; ihre Verwendung kann jedoch nur unter außerordentlicher Bedachtnahme auf besondere Sicherheitsbedürfnisse in Betracht kommen. Außerdem ist darauf zu achten, dass die im Zusammenhang mit der Kernenergie erforderlichen Sicherheitsmaßnahmen nicht zu einer Einschränkung demokratischer Grundrechte führt.“

Výbor „Socialisté proti jaderné energii“ ve Štýrském Hradci byl toho názoru, že u jaderné elektrárny Zwentendorf nebyly zohledněny žádné mimořádné bezpečnostní požadavky (Zwentendorf se nachází v jedné z oblastí Rakouska nejvíce ohrožené zemětřesením; z hlediska hydrologických podmínek je Zwentendorf mimořádně nepříznivou lokalitou; Zwentendorf se nachází v hustě osídlené oblasti; nebyl vyřešen problém konečného uložení jaderného odpadu; neexistoval žádný obranný plán pro případ havárie.).

V žádné jaderné elektrárně na světě se zanedbávalo tolik základních bezpečnostních požadavků.

Zprovoznění jaderné elektrárny Zwentendorf by proto bylo nejen v rozporu s programovými prohlášeními SPÖ, ale její uvedení do provozu by bylo nezodpovědností.

Štýrský výbor „Socialisté proti jaderné energii“ také zastával názor, že bezpečnostní opatření vyžadovaná v souvislosti s jadernou energií povedou k omezení základních demokratických práv, což je v rozporu s cíli a myšlenkami programu strany a demokratického socialismu.

Das Grazer Komitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ vertrat die Auffassung, dass für das Atomkraftwerk Zwentendorf nicht in außerordentlicher Weise auf besondere Sicherheitsbedürfnisse Bedacht genommen wurde (Zwentendorf liegt in einem der am stärksten erdbebengefährdeten Gebiete Österreichs, im Hinblick auf die hydrologischen Verhältnisse ist Zwentendorf ein denkbar ungünstiger Standort; Zwentendorf liegt in einem dicht besiedelten Gebiet; das Problem der Endlagerung des Atommülls war ungelöst; es existierte kein Katastrophenschutzplan.).

Es gab kein Atomkraftwerk auf der ganzen Welt, bei dem so viele grundlegende Sicherheitsbedürfnisse außer Acht gelassen wurden.

Damit wäre die Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf nicht nur im Widerspruch zu den programmatischen Erklärungen des Programms der SPÖ gestanden, eine Inbetriebnahme wäre eine Verantwortungslosigkeit gewesen.

Das Grazer Komitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ vertrat außerdem die Auffassung, dass die im Zusammenhang mit der Kernenergie erforderlichen Sicherheitsmaßnahmen zu einer Einschränkung demokratischer Grundrechte führen werden, was im Widerspruch zu den Zielen und Vorstellungen des Parteiprogramms und des demokratischen Sozialismus steht.

V roce 1978 jsme s Manfredem Heindlerem přednášeli na Ústavu teoretické fyziky a reaktorové fyziky na Technické univerzitě ve Štýrském Hradci. V té době byl k našemu univerzitnímu ústavu přidružen „Reaktorový ústav“ Sdružení pro podporu využití jaderné energie. Reaktorový ústav se staral o malý výzkumný reaktor, který financovala štýrská vláda.

Vzhledem k našim odborným aktivitám měly naše argumenty a kritika průmyslového využívání jaderné energie určitou váhu na všech stranách.

Pro mnoho funkcionářů SPÖ jsme proto s Manfredem Heindlerem představovali ne úplně předvídatelné nebezpečí pro žádaný výsledek referenda 5. listopadu 1978, a byli jsme opakovaně vyzýváni, abychom naši „soukromou“ a „osobní“ kritiku využívání atomové energie a uvedení Zwentendorfu do provozu nevynášeli na veřejnost.

Nakonec, několik týdnů před referendem, dosáhl tlak uvnitř strany na Manfreda Heindlera a na mě vrcholu.

Celostátní vedení strany SPÖ pověřilo Heinze Kienzla (tehdejšího prezidenta Národní banky a militantního zastávce jaderné energie), aby si se mnou a Heindlerem „vážně promluvil“.

1978 waren Manfred Heindler und ich Universitätsdozenten am Institut für Theoretische Physik und Reaktorphysik an der Technischen Universität Graz. Unserem Universitätsinstitut war damals das „Reaktorinstitut“ des Vereines zur Förderung der Anwendung der Kernenergie angeschlossen. Das Reaktorinstitut betreute einen kleinen Forschungsreaktor, der von der Steiermärkischen Landesregierung finanziert wurde.

Wegen unserer beruflichen Tätigkeit wurde unseren Argumenten und unserer Kritik an der industriellen Nutzung der Atomenergie von allen Seiten ein gewisses Gewicht beigemessen.

Für viele Funktionäre der SPÖ waren daher Manfred Heindler und ich eine nicht ganz kalkulierbare Gefahr für den von ihnen erwünschten Ausgang der Volksabstimmung am 5. November 1978 und wir wurden immer wieder aufgefordert, unsere „private“ und „persönliche“ Kritik an der Nutzung der Atomenergie und an der Inbetriebnahme von Zwentendorf nicht in die Öffentlichkeit zu tragen.

Einige Wochen vor der Volksabstimmung erreichte schließlich der innerparteiliche Druck auf Manfred Heindler und mich den Höhepunkt.

Der Bundespartei Vorstand der SPÖ beauftragte Heinz Kienzl (damals Präsident der Nationalbank und militanter Befürworter der Atomenergie), mit Heindler und mir ein „ernstes“ Gespräch zu führen.

Heinz Kienzl nás pozval do Vídně a za přítomnosti několika členů celostátního vedení strany SPÖ nás požádal, abychom se s okamžitou platností zdrželi všech veřejných prohlášení proti jaderné energii a proti Zwentendorfu.

Nevyhovění této žádosti by mělo za následek řízení o vyloučení ze strany.

Manfred Heindler a já jsme byli nejdřív zaskočení a požádali jsme o přestávku v jednání, abychom se poradili. S Manfredem jsme se však rychle dohodli: jako socialisté i jako fyzikové jsme cítili povinnost nadále sdělovat veřejnosti naše stanovisko k otázce jaderné energie a uvedení jaderné elektrárny Zwentendorf do provozu.

Když jsme Heinzovi Kienzlovi a přítomným členům vedení strany SPÖ vysvětlili, že vyloučení ze strany by nás velmi bolestně zasáhlo, ale že budeme i nadále z plného přesvědčení všude vyjadřovat své obavy a kritiku využívání jaderné energie, byli nyní ti druzí zaskočení a vyžádali si přestávku na poradě.

Po této přestávce nám bylo řečeno, že je to celé nedorozumění. SPÖ je demokratickou stranou a existuje v ní prostor pro různé názory. Samozřejmě také názory Manfreda Heindlera a mé.

Wir wurden nach Wien eingeladen und von Heinz Kienzl im Beisein mehrerer Mitglieder des Bundesparteivorstandes der SPÖ aufgefordert, ab sofort alle Äußerungen gegen die Atomenergie und gegen Zwentendorf in der Öffentlichkeit zu unterlassen. Eine Nichtbeachtung dieser Aufforderung würde ein Parteiausschluss-Verfahren nach sich ziehen.

Manfred Heindler und ich waren zunächst ziemlich irritiert und baten um eine Beratungspause. Manfred und ich waren uns aber schnell einig: Sowohl als Sozialisten als auch als Physiker fühlten wir uns verpflichtet, weiterhin unseren Standpunkt zur Frage der Atomenergie und der Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf der Öffentlichkeit mitzuteilen.

Als wir Heinz Kienzl und den anwesenden Mitgliedern des Bundespartei-Vorstandes der SPÖ erklärten, dass uns ein Parteiausschluss-Verfahren sehr schmerzlich treffen würde, wir aber aus voller Überzeugung auch weiterhin unsere Bedenken und unsere Kritik an der Nutzung der Atomenergie überall äußern werden, waren nun alle anderen ziemlich irritiert und baten um eine Beratungspause.

Nach dieser Beratungspause wurden uns erklärt, dass alles ein Missverständnis sei. Die SPÖ sei eine demokratische Partei und in ihr hätten verschiedene Meinungen Platz. Selbstverständlich auch die Meinungen von Manfred Heindler und mir.

O úloze odborů

V roce 1978 jsem byl také odborovým funkcionářem. Byl jsem členem „Gewerkschaft Öffentlicher Dienst“ (GÖD) (Odbory veřejných služeb) štýrského regionálního sdružení sekce vysokoškolských učitelů.

V brožurě nazvané „Proč potřebujeme Zwentendorf“ ÖGB jednoduše převzala argumentaci provozovatelů jaderných elektráren a euforicky vychvalovala jadernou elektrárnu Zwentendorf jako symbol prosperity a technického pokroku.

Anton Benya, tehdejší předseda ÖGB, se v září 1978 v interview pro ORF ve Štýrském Hradci znovu vyslovil pro uvedení jaderné elektrárny Zwentendorf do provozu.

Na dotaz tazatele ohledně nesouhlasného stanoviska výboru „Socialisté proti jaderné energetice“ Benya odpověděl logicky: „Na rozdíl od názoru tohoto výboru se většina socialistů technického pokroku nebojí.“

Akční výbor ve Štýrském Hradci pak v tiskovém prohlášení uvedl:

„Nevystupujeme proti zavádění jaderné technologie v současném stavu vývoje a zejména proti uvedení Zwentendorfu do provozu, protože se obáváme technického pokroku.“

Myslíme si totiž, že Zwentendorf není technický pokrok, ale technologická slepá ulička.“

Zur Rolle der Gewerkschaft

1978 war ich auch Gewerkschaftsfunktionär. Ich war Mitglied in der „Gewerkschaft Öffentlicher Dienst“ (GÖD) des steirischen Landesverbandes der Sektion Hochschullehrer.

In einer Broschüre mit dem Titel „Warum wir Zwentendorf brauchen“ hatte der ÖGB einfach die Argumentation der Kernkraftwerks-Betreiber übernommen und das Atomkraftwerk Zwentendorf euphorisch als Symbol für Wohlstand und technischen Fortschritt angepriesen.

Anton Benya, der damalige Präsident des ÖGB, war im September 1978 in einem ORF-Interview in Graz neuerlich für die Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf eingetreten. Vom Interviewer auf die abweichende Stellungnahme des Komitees „Sozialisten gegen Atomenergie“ angesprochen, sagte Benya damals sinngemäß: „Im Unterschied zur Auffassung dieses Personenkomitees fürchtet sich die Mehrheit der Sozialisten nicht vor dem technischen Fortschritt“.

In einer Presseaussendung stellte das Grazer Aktionskomitee daraufhin fest: „Gegen die Einführung der Atomtechnologie in ihrem jetzigen Entwicklungsstand und insbesondere gegen die Inbetriebnahme von Zwentendorf sprechen wir uns nicht deshalb aus, weil wir uns vor dem technischen Fortschritt fürchten.“

Wir meinen nämlich, dass Zwentendorf

S Antonem Benyou jsme tehdy nesouhlasili i z dalšího důvodu:

i kdyby jaderná technologie představovala „technický pokrok“, nebyl by to dostatečný důvod pro její zavedení v Rakousku.

Atomová bomba byla jistě „technickým pokrokem“ ve srovnání s ostatními zbraněmi hromadného ničení. Přesto odmítáme výrobu atomových pum.

Akční výbor „Socialisté proti atomové energii“ ve Štýrském Hradci oponoval Antonu Benyovi, že zejména pro socialisty není „technický pokrok“ nejvyšší hodnotou. Vrcholným cílem socialistů je spíše uskutečnění jejich základních programových hodnot: svobody, rovnosti, solidarity a demokratizace všech oblastí života.

Průzkum veřejného mínění, který si v roce 1978 dala vypracovat ÖGB, ukázal, že 72 % všech členů ÖGB chtělo v referendu 5. listopadu 1978 hlasovat pro uvedení jaderné elektrárny Zwentendorf do provozu.

V posledních měsících před referendem již nebylo možné na pracovištích a v odborových komisích získat věcné informace, protože obavy proti zprovoznění Zwentendorfu nebylo možné vůbec vyslovit.

Byly použity propagační materiály provozovatelů elektrárny, včetně filmů ukazujících, jak zhasínají světla a vypadává televize - ačkoli i podle

kein technischer Fortschritt, sondern eine technologische Sackgasse ist“.

Noch aus einem zweiten Grund widersprachen wir damals Anton Benya: Sogar wenn die Atomtechnologie ein „technischer Fortschritt“ wäre, wäre das noch kein ausreichender Grund, sie in Österreich einzuführen. Die Atombombe war gewiss ein „technischer Fortschritt“ gegenüber den anderen Massenvernichtungswaffen. Dennoch lehnen wir die Erzeugung von Atombomben ab.

Das Grazer Aktionskomitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ hielt Anton Benya entgegen, dass gerade für Sozialisten „technischer Fortschritt“ nicht der oberste Wert ist. Vielmehr ist das oberste Ziel der Sozialisten die Verwirklichung ihrer programmatischen Grundwerte: Freiheit, Gleichheit, Solidarität und die Demokratisierung aller Lebensbereiche.

Eine 1978 vom ÖGB in Auftrag gegebene Meinungsumfrage zeigte, dass 72 Prozent aller ÖGB-Mitglieder bei der Volksabstimmung am 5. November 1978 für die Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf stimmen wollten. In den letzten Monaten vor der Volksabstimmung war in den Betrieben und in den Gewerkschaftsgremien eine sachliche Information nicht mehr möglich, weil Bedenken gegen die Inbetriebnahme von Zwentendorf überhaupt nicht zu Wort kommen konnten. Es wurden Werbematerialien der Kraftwerksbetreiber verwendet, unter anderem Filme, die zeigten, wie das Licht ausgeht und der

oficiálního programu rozvoje elektroenergetiky by bylo možné zajistit nezměněný nárůst spotřeby elektřiny nejméně do roku 1985, a to i bez Zwentendorfu.

Několik týdnů před referendem jsem se zúčastnil schůze socialistické frakce ÖGB Štýrsko.

Byl promítán film provozovatelů elektrárny, který teatrálně končil slovy: „Jaderná elektrárna nevyzařuje radioaktivitu do okolí. Jediné, co jaderná elektrárna vyzařuje, je: Bezpečnost!“.

Když jsem se snažil vystoupit, bylo mi řečeno, že dnešní schůze není diskusní.

Jediným účelem schůze bylo přijetí usnesení o rychlém uvedení jaderné elektrárny Zwentendorf do provozu.

Moji straničtí a odborářští přátelé mi ten večer důsledně bránili, abych se k tomuto usnesení vyjádřil.

Socialisté za alternativní energetickou politiku

V referendu, konaném 5. listopadu 1978 řeklo 1 606 308 Rakušanů NE Zwentendorfu, což bylo 50,47 % platných hlasů při volební účasti 64,1 %.

Fernseher ausfällt – obwohl sogar nach dem offiziellen Ausbauprogramm der E-Wirtschaft zumindest bis 1985 ein unverändert steigender Stromverbrauch auch ohne Zwentendorf gesichert werden könnte.

Einige Wochen vor der Volksabstimmung nahm ich an einer Sitzung der Sozialistischen Fraktion des ÖGB Steiermark teil. Es wurde ein Film der Kraftwerksbetreiber vorgeführt, der theatralisch mit den Worten endete: „Ein Kernkraftwerk gibt keine radioaktive Strahlung nach außen ab. Alles, was ein Kernkraftwerk ausstrahlt ist: Sicherheit!“.

Als ich mich zu Wort melden wollte, wurde mir erklärt, dass die heutige Zusammenkunft keine Diskussions-Veranstaltung sei. Alleiniger Zweck der Zusammenkunft sei die Beschlussfassung einer Resolution für die rasche Inbetriebnahme des Atomkraftwerkes Zwentendorf. Ich wurde an diesem Abend von meinen Partei- und Gewerkschaftsfreunden konsequent daran gehindert, meine Meinung zur vorliegenden Resolution zu äußern.

Sozialisten für alternative Energiepolitik

Bei der Volksabstimmung am 5. November 1978 sagten dann 1.606.308 Österreicher und Österreicherinnen NEIN zu Zwentendorf, das waren 50,47 Prozent der gültigen Stimmen bei einer Wahlbeteiligung von 64,1 Prozent.

Den po referendu, 6. listopadu 1978, komentoval akční výbor „Socialisté proti atomové energii“ výsledek referenda v tiskových zprávách ve Vídni a Štýrském Hradci.

V tiskovém prohlášení výboru ve Štýrském Hradci, podepsaném Manfredem Heindlerem a mnou, se uvádí:

„Ústup od průmyslového využívání jaderné energie vyžaduje, aby v Rakousku dosavadní politiku dodávek energie nahradila politika využívání energie.

K tomu bude nutné odstranit strukturální příčiny dosavadního plýtvání energií a surovinami v našem hospodářském systému.

Štýrskohradecký výbor „Socialisté proti jaderné energii“ je přesvědčen, že socialistická strana se svým stranickým programem k tomu má potřebný fundament a je k tomu schopna, a dokonce povinna více než kterákoli jiná politická síla.“

Výbor „Socialisté proti jaderné energii“ ve Štýrském Hradci si předsevzal vyvíjet další aktivity v tomto smyslu a za tímto účelem se transformoval na pracovní skupinu „Socialisté za alternativní energetickou politiku“.

Pracovní skupina považovala za svůj hlavní úkol podpořit změnu myšlení a přispět k úspěchu nové, socialistické energetické politiky prostřednictvím práce v rámci SPÖ a v solidaritě s

Einen Tag nach der Volksabstimmung, am 6. November 1978, wurde vom Aktionskomitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ in Presseaussendungen in Wien und Graz zum Ausgang der Volksabstimmung Stellung genommen. In der von Manfred Heindler und mir unterzeichneten Presseaussendung des Grazer Komitees hieß es:

„Der Verzicht auf die industrielle Nutzung der Atomenergie erfordert, dass in Österreich eine Energie-Nutzungspolitik die bisherige Energie-Bereitstellungspolitik ersetzen muss.

Dazu wird es notwendig sein, die strukturellen Ursachen der bisherigen Energie- und Rohstoffverschwendung in unserem Wirtschaftssystem zu beseitigen. Das Grazer Komitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ ist der Überzeugung, dass die Sozialistische Partei mit ihrem Parteiprogramm die dazu notwendige Grundlage besitzt und mehr als jede andere politische Kraft dazu in der Lage und sogar dazu verpflichtet ist“.

Das Grazer Komitee „Sozialisten gegen Atomenergie“ hatte sich vorgenommen, in diesem Sinne weitere Tätigkeiten zu entfalten und wandelte sich zu diesem Zweck in die Arbeitsgemeinschaft „Sozialisten für alternative Energiepolitik“ um.

Die Arbeitsgemeinschaft sah ihre Hauptaufgabe darin, ein Umdenken zu unterstützen und durch Arbeiten innerhalb der SPÖ und in Solidarität mit den zuständigen Parteigremien zu einem

příslušnými stranickými gremii.

Pracovní skupina „Socialisté za alternativní energetickou politiku“ pak v letech 1978 až 1983 skutečně významně ovlivnila diskusi o energetické politice ve Štýrském Hradci, Štýrsku a v Rakousku.

V roce 1983 jsem byl zvolen do zastupitelstva hlavního města Štýrska Štýrský Hradec a ve spolupráci s tehdejšími radními za SPÖ Klausem Gartlerem jsem dosáhl toho, že Štýrský Hradec bylo prvním městem v Rakousku, které zřídilo vlastní „energetický odbor“.

Během funkčního období radního Klause Gartlera byla v mnoha diskusích se všemi politickými a hospodářskými činiteli vypracována průkopnická energetická koncepce, jejíž základní myšlenky byly v následujících letech převzaty mnoha rakouskými a evropskými městy.

O autorovi: *Walter Papousek, Univ.-Prof., Dipl.-Ing. Dr.*

Narozen v roce 1938 v městě Eisenerz ve Štýrsku. Otec horník, aktivista Republikánského ochranného spolku, matka v domácnosti. Základní a střední škola v městě Eisenerz, poté Keplerova reálka ve Štýrském Hradci, maturita v roce 1956. V

Gelingen einer neuen, sozialistischen Energiepolitik beizutragen.

Tatsächlich hat dann die Arbeitsgemeinschaft „Sozialisten für eine alternative Energiepolitik“ in den Jahren 1978 bis 1983 die energiepolitische Diskussion in Graz, in der Steiermark und in Österreich wesentlich beeinflusst.

1983 wurde ich in den Gemeinderat der Landeshauptstadt Graz gewählt und konnte in Zusammenarbeit mit dem damaligen SPÖ-Stadtrat Klaus Gartler erreichen, dass die Stadt Graz als erste Stadt in Österreich ein eigenes „Energierreferat“ einrichtete.

In der Amtszeit von Stadtrat Klaus Gartler wurde in vielen Diskussionen mit allen politischen und wirtschaftlichen Entscheidungsträgern ein für ganz Europa bahnbrechendes Energiekonzept erarbeitet, dessen Grundgedanken in den darauf folgenden Jahren von vielen österreichischen und europäischen Städten übernommen wurden.

Zum Autor: *Papousek, Walter, Univ.-Prof. Dipl.-Ing. Dr.*

Geboren 1938 in Eisenerz, Steiermark. Vater: Bergarbeiter, Aktivist des Republikanischen Schutzbundes; Mutter: Hausfrau. Volksschule und Hauptschule in Eisenerz, danach Kepler-Realschule in Graz, Matura 1956. 1956 bis 1968 Studium der Technischen Physik an der TU-Graz.

letech 1956-68 studium technické fyziky na Technické univerzitě ve Štýrském Hradci. V letech 1965-1980 asistent na Institutu pro teoretickou fyziku a reaktorovou fyziku na Technické univerzitě ve Štýrském Hradci. Od roku 1980 univerzitní profesor pro teoretickou fyziku na Institutu pro teoretickou fyziku tamtéž. V letech 1999-2005 vybudování a vedení Institutu nanostrukturovaných materiálů a fotoniky výzkumné společnosti Joanneum Research Štýrsko. V roce 1965 předseda Svazu socialistických studentů ve Štýrském Hradci. V letech 1983-1998 městský zastupitel SPÖ v hlavním městě Štýrska Štýrský Hradec.

1965 bis 1980 Assistent am Institut für Theoretische Physik und Reaktorphysik an der TU-Graz. Seit 1980 Universitätsprofessor für Theoretische Physik am Institut für Theoretische Physik an der TU-Graz. 1990 bis 2005 Aufbau und Leitung des Institutes für Nanostrukturierte Materialien und Photonik der Joanneum Research Forschungsgesellschaft Steiermark. 1965 Vorsitzender des Verbandes Sozialistischer Studenten Graz. 1983 bis 1998 SPÖ-Gemeinderat der Landeshauptstadt Graz.

Překlad:

Helga Grimmová, Hana Jílková

Úprava:

Helga Grimmová, Bernhard Riepl